

Одељење за новинарство и комуникологију је на својој седници формирало Комисију за преглед и оцену докторске дисертације: **УЛОГА СИНДИКАТА У ДЕМОКРАТСКИМ ПРОМЕНАМА У ТРАНЗИЦИЈСКИМ ЗЕМЉАМА: СЛУЧАЈ СРБИЈЕ (1990-2013)** кандидаткиње мр Марије Мартинић.

Комисија у саставу: емеритус проф.др Вукашин Павловић, проф. др Божо Драшковић и проф. др Зоран Стојиљковић, као предложени ментор, након разматрања прегледа и оцене наведене докторске дисертације, подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТИЊИ И ТЕЗИ

Кандидаткиња мр Марија Мартинић рођена је 1972. Године. Дипломирала је и магистрирала на Факултету политичких наука у Београду.

1.1. РАДНА БИОГРАФИЈА

Земунска гимназија, Земун, 1990.

Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, 1998., основне студије, смер: Новинарство и јавно информисање, стечено звање: Дипломирани политиколог за новинарство и јавно информисање.

Летња школа *ПОЛИТЕА-Школа за цивилно друштво*, Фонд Центар за демократију, Палић 1998.

Семинар *Развој способности комуницирања и креирање делотворних порука*, ITUC – Solidarity Center, Будва, 2000.

Семинар *Кампања*, Konrad Adenauer Stiftung, Будва, 2000.

Семинар *Улога жена у јачању синдиката: двосмерни процес*, ITUC – Solidarity Center, Београд, 2001.

Алтернативна академска образовна мрежа, Београд, 2002., једногодишње специјалистичке студије, смер: Изазови савремене теорије и праксе демократије.

Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, 2010, магистарске студије, смер: Политичка социологија, стечено звање: Магистар политичких наука.

Програм TOTAL – Training of Trainers and Lecturers, Centar za studije socijaldemokratije i Friedrich Ebert Stiftung, Београд, 2013.

Радно искуство:

1990.-1991. Новинар у Радио Београду, Index 202

1999.-2005. Координатор Пројекта *Партнерство за демократске промене*, Фондација за мир и решавање криза и УГС НЕЗАВИСНОСТ, Београд

2000. Предавач радио новинарства у оквиру Пројекта *My Hometown: Imagine the Real*, ПостПесимисти Београд, Ниш

2000.-2003. Уредник рубрике Невладине организације за заштиту и промоцију људских права и рубрике *Мреже невладиних организација*, у оквиру портала *Интернет за демократију*, на www.politikas.org, Konrad Adenauer Stiftung, Београд

2002. Секретар Југословенског удржења за политичке науке, Факултет политичких наука, Београд

2005.-2011. Стручни сарадник – политиколог у Стручној служби УГС НЕЗАВИСНОСТ

2011.-2013. Саветник у Центру за образовање, истраживања и приватизацију УГС НЕЗАВИСНОСТ

2013. Самостални саветник за образовање и истраживање УГС НЕЗАВИСНОСТ

2013. Предавач *Улога синдикала у Србији данас* у Канцеларији за младе Кикинде, Friedrich Ebert Stiftung, Кикинда

2013. Идејни творац *Академије Вредности и политика: социјалдемократија, цивилно друштво, синдикат и медији*, Friedrich Ebert Stiftung, Ковачица

1.2. Списак објављених радова кандидаткиње

Мартинић Марија, „Социјална политика у Београду“, *Студент*, Београд, 1992.

Мартинић Марија, „Анатомија моћи Johna Kenneta Galbraitha – Савремене расправе и илузије: Концентрација и дифузија моћи“, *Kulturtreger*, ПостПесимисти, Београд, 1998.

Мартинић Марија, „Политички плурализам више није довољан“, *Kulturtreger*, ПостПесимисти, Београд, 1999.

Мартинић Марија, *(Не)могућности демократизације Србије*, www.freaserbia.org, 2000.

Мартинић Марија, *Грађанско друштво између диктатуре и демократије: срски колорит*, www.freaserbia.org, 2000.

Мартинић Марија, „Улога жена у јачању синдиката“, *билтен УГС НЕЗАВИСНОСТ*, Београд, 2001.

Мартинић Марија, „Савремени теоретичари: Jurgen Habermas – XXI век: век Сократа?“, *Kulturtreger*, ПостПесимисти, Београд, 2001.

Мартинић Марија, „Ефекти грашанске предизборне кампање“, у: Торбица Душан (ур.), *Домети истраживања јавног мњења*, Центар за проучавање алтернатива и Отворени Универзитет Суботица, Београд, 2001.

Мартинић Марија, „Улога невладиних организација у демократским променама“, у: *SOUTH EAST EUROPE REVIEW For Labour and Social Affairs*, Hans Bockler Stiftung, ETUI, Brussels, 2001.

Мартинић Марија, „Грађански идентитет на Балкану: Политичка култура Малог човека“, *Kulturtreger*, ПостПесимисти, Београд, (преузето у БУКА, Бања Лука и у омнибус „*Student and Youth Regional Initiative*“, Care International and Irish Aid, Сарајево), 2002.

Мартинић Марија, „Хрватски медији у периоду од 1990. До 2000. Године: Нови зависни медији у новој независној држави“ (превод на италијански језик), у: *Giornalisti e media tra orrori e speranze: L'informazione nelle repubbliche della ex Jugoslavia: 1990-2001*, Federazione Nazionale della Stampa, ARCI Nuova e ACLI, Roma, 2002.

Мартинић Марија, „Искушења српске транзиције на путу ка отвореном руштву“, у: Стојиљковић Зоран (прир.), *Лавиринти транзиције*, Центар за демократију Факултет политичких наука, Friedrich Ebert Stiftung, Београд, 2012.

Косановић Рајко, Пауновић Сања, Ристић Зоран, **Мартинић Марија**, Мишљеновић Драгица, Жигмунд Љубан, *Колективни уговори код послодаваца у Републици Србији*, СССС и УГС НЕЗАВИСНОСТ, Београд, 2013.

Мартинић Марија „*Ми и/или Они*“, Футура плус – Нови Сад, 2014.

Мартинић Марија, „Партнерство за демократске промене као позитиван пример праксе умреженог цивилног друштва“, Михајловић Срећко (ур.) „*Синдикати и невладине организације, савезници или равнодушни једни према другима*, Центар за развој синдикализма, Дан-Граф, Београд, 2014.

1.3. Докторска дисертација

Докторска дисертација: УЛОГА СИНДИКАТА У ДЕМОКРАТСКИМ ПРОМЕНАМА У ТРАНЗИЦИЈСКИМ ЗЕМЉАМА: СЛУЧАЈ СРБИЈА (1990-2013.), кандидаткиње мр Марије Мартинић, структурно је подељена на Увод, два поглавља са укупно седам глава, закључна разматрања, прилоге и литературу. На укупно 317 страна, 269 старна је основни текст, следи 7 релевантних прилога и преглед литературе са наведених 113 наслова.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације „**Улога синдиката у демократским променама у транзицијским земљама: Случај Србија (1990. – 2013.)**“ кандидаткиње мр Марије Мартинић је истраживање синдикалног деловања у процесу укупне демократске транзиције у Србији, са аспекта улоге коју је синдикат, као друштвени актер, одиграо у периоду од 1990. до 2013. године – како у области економских односа, односно у процесу преласка са планске на тржишну привреду, тако и у развоју укупног плуралистичког карактера друштвене

моћи, односно у демократизацији друштва. Проспективну димензију и циљ дисертације чини пропитивање и прогноза потенцијала синдиката за даље учешће у процесу консолидације демократије у Србији, а на основу у компаративним истраживањима утврђених критеријума за степен демократизације друштва и консолидовања демократских институција.

Научни циљ дисертације јесте типологизација улоге синдиката и различитих стратегија синдикалног деловања и утврђивање њихове корелације са степеном успешности свеукупних политичких, економских и социјалних транзицијских токова.

Истраживањем стратегије и улоге синдиката кандидаткиња је настојала да пружи одговор и на питање у којој мери су на положај радника и синдиката у Србији утицала глобална социо-економска кретања, а у којој мери је њихов положај одређен специфичним карактером националних транзиционих процеса и самим њиховим односом према демократским променама.

У оквиру теоријски заокруженог појма стратегије синдикалног деловања, идентификовани су елементи – како општи (на глобалном нивоу постиндустријског друштва), тако и специфични (на нивоу земаља које се налазе у процесу демократске трансформације) који узрокују потребу и за трансформацијом самих синдиката и реформом синдикалних стратегија деловања у савременом свету.

Централно истраживање било је фокусирано на процену ефеката и успешности транзиционих токова у Србији, са посебим фокусом на синдикалну сцену, те временски ограничено на период од формалног увођења политичког плурализма 1990. године који је означио улазак Србије у процес демократске транзиције, до краја 2013. године, односно до „друге смене актера на власти“ (Хантингтон). У дисертацији је, искључиво у светлу компарација, назначен феномен синдикалног покрета „Солидарност“, у Пољској, осамдесетих година XX века, те утицај овог покрета на појаву и карактер синдикалног плурализма у осталим земљама бившег социјалистичког блока.

Кључни друштвени циљ дисертације је да, на основу целокупне истраживачке грађе, допринесе изналажењу адекватних одговора на питање креирања делотворне стратегије деловања синдиката у условима рецесије, смањења запослености и раста неједнакости .

Идентификација специфичних стратегија деловања синдикалних организација у Србији представља наине и посебан **друштвени циљ** дисертације, чији би критички увиди и резултати могли допринети унапређењу укупног социјалног капитала у друштву и јачању капацитета синдиката као незаобилазног социјалног партнера у изградњи социјално и политички стабилног и економски одрживог демократског система у Србији.

Резултати истраживања, могу по мишљењу чланова комисије, пружити значајан допринос развоју теоријског концепта **и адекватног оперативног организационог модела** синдиката који ће бити способни, у већој мери него што је то био случај, да одговоре потребама и интересима запослених у савременом постиндустријском друштву, посебно у специфичним условима транзицијских земаља, те у светлу европских интеграционих процеса. Такође, резултати до којих је дошло ово истраживање могли би да иницирају и подстакну и друга истраживања у области проучавања синдиката као незаобилазног партнера у социјалном дијалогу на свим нивоима, укључујући и међународни, те важног актера на цивилно-друштвеној сцени савременог демократског света. Истовремено, тиме би се отклонио и присутан деценијски дефицит у академским студијама синдиката као актера индустријских односа али и друштвеног покрета и/ или значајне интересне групе.

Социо-економски контекст глобализације (који обухвата, између осталог и: процес дерегулације тржишта рада, неравнотежу у дистрибуцији моћи и пораст неједнакости на штету запослених, пораст стопе незапослености или лоше и неквалитетне и несигурне запослености (процес прекаризације рада) и стопе сиромаштва, интернационализацију економије и т.д.) довео је до маргинализације синдиката у целом свету. Ова чињеница праћена је и смањеним интересовањем научне и стручне јавности за истраживање улоге синдиката у друштвеним променама, што се чини потпуно неоправданим у светлу најновије светске финансијске кризе, те напетости која се развија унутар неолибералног концепта друштва, за сада без артикулисаног глобалног одговора. Са изузетком научне пажње коју је привукао феномен синдикалног покрета „Солидарност“ у Пољској, стиче се утисак да још увек нема свеобухватних истраживања улоге синдиката у демократским променама у земљама у транзицији, те да су она углавном сегментирана на студије случаја организованих штрајкова и протеста. Из ове чињенице, теза колегинице Мартинић црпи свој научни кредибилитет.

Чињеница да је Србија прошла кроз процес парцијализоване и деформисане транзиције, односно да за четврт века није заокружила своје базичне економске и политичке реформе нити се налази близу довршетка процеса консолидације демократије, те да – иако на прагу уласка у Европску унију – у одсуству социјалног консензуса, плаћа високу социјалну цену своје закаснеле модернизације, што је држи у стању перманентнеи растуће друштвене кризе, даје овом истраживању пун друштвени значај.

Резултати до којих је у своме раду дошла колегиница мр. Марија Мартинић, по нашем мишљењу, допринеће и увећању укупног социјалног капитала у Србији, а посебно јачању свести синдиакта и осталих друштвених актера о потреби постизања широког социјалног консензуса о стратешким правцима привредног и друштвеног развоја Републике Србије, кроз изградњу и развој одговорног, суштинског и свеобухватног социјалног дијалога.

3. ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ

Основна хипотеза чију вредност и релевантност тестира дисертација је: Степен успешности свеукупних политичких, економских и социјалних демократских промена у транзицијским земљама у позитивној је корелацији са улогом и реалном друштвеном моћи синдиката, односно ефективним, конфликтним „социјално партнерским„ стратегијама синдикалног деловања у тим земљама које за циљ имају социјално избалансиране тржишне промене.

Прва посебна хипотеза:

Карактеристике социо-економске димензије (нео)либералног глобалног окружења директно доводе до маргинализације положаја синдиката и радника и у планетарној равни, односно до потребе изналажења нових организационих модела (организацијски уместо сервисног модела, повратак улози покрета или „платформе“ за обједињавање маргинализованих).

Појединачна хипотеза:

- Подизање степена функционалности синдиката на глобалном нивоу уско је повезано са њиховим дијалогом са цивилним и политичким актерима и захтевом за социјално одговорном државом

Друга посебна хипотеза:

Разлози изостанка позитивних транзиционих ефеката и немогућности консолидације демократског поретка у Србији не крију се само у неспособности политичких елита и мањкавостима процеса приватизације, већ и у одсуству политичке воље и економских интереса капитала као недостајућим претпоставкама за реализацију одабраног „ социјално-тржишног“ транзиционог модела.

Појединачне хипотезе:

- Процес приватизације који је спровођен у Републици Србији, почев од 1990. године, имао је негативан ефекат на степен друштвене моћи синдиката и тешке социјалне последице.
- Међу најважније институционалне препреке за консолидацију демократије спадају: карактер партијског и изборног система, одсуство политичке стабилности, одсуство ефикасности Влада, одсуство парламентарне контроле над извршном влашћу, одсуство контроле корупције, одсуство владавине права (примене закона) и низак степен ефикасности независног судства.
- Политичко-културне препреке за консолидацију демократије су: ниска стопа социјалног и политичког капитала, наслеђе ауторитарне политичке културе, недостатак активног цивилног друштва, недовољни партиципативни и конфликтни потенцијал грађанства ;

Трећа посебна хипотеза:

Синдикат је одиграо значајну улогу у одређеним, пре свега почетним фазама друштвених промена у земљама у транзицији.

Појединачне хипотезе:

- Транзиција синдиката од монистичке позиције „партијског“ синдиката из времена реал-социјализма до позиционирања на лепези синдикалног плурализма праћена је бројним демократским трансформацијама унутар синдикалне сцене, од којих је одређен број у **значајној мери** утицао на степен политичке и економске демократизације друштвеног система.

Демократски синдикат као најмасовнији облик организовања у пољу цивилног друштва, поседовао је капацитет да преузме улогу актера „ партнера у демократским променама“ у фази „плуралистичке револуције“ али не и у довољној мери и актера гаранта социјално одрживог развоја српског друштва.

Четврта посебна хипотеза:

Модерни синдикат, по својој природи, припада пољу цивилног друштва, јер се – упркос чињеници да има специфичну преговарачку позицију – залаже за општи друштвени интерес и не укључује се у директну борбу за власт.

Појединачна хипотеза:

- Синдикат развија различите политичке и цивилне стратегије деловања, чиме из цивилног поља друштва врши утицај на поље политике.
- Цивилно друштво у Србији нема довољно зрелу организованост, у оквиру које би развио свој истински партиципативни и конфликтни потенцијал.
- Синдикална сцена Србије показује висок степен демократске незрелости, што за директну последицу има довођење синдиката у позицију реалне друштвене немоћи.

Пета посебна хипотеза:

Реформа друштва и реформа синдиката представљају паралелне и међусобно зависне процесе.

Појединачне хипотезе:

- Маргинализација позиције запослених и њихових синдикалних организација није доминантно последица „антисиндикалне“ нормативне регулативе и

институционалних решења, већ реалне неравнотеже моћи и последичног одсуства имплементације законодавног оквира.

- Враћање синдиката у Србији на позицију релевантног друштвеног актера условљено је креирањем нове стратегије синдикалног деловања.
- Укупан друштвени развој Србије као транзицијске земље условљен је, између осталог, и степеном развоја ефективног бипартитног, трипартитног и мултипартитног дијалога на свим нивоима (од локалног, преко националног, до међународног).

4. СТРУКТУРА / САДРЖАЈ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

УВОД

I – СИНДИКАТИ: ТЕОРИЈСКИ ОКВИР

1. Кратка историја синдикализма
 - 1.1. Развој синдикалног покрета кроз историју
 - 1.1.Традиционални и нови друштвени покрети
2. Појмовно одређење и елементи дефиниције синдиката
 - 2.1.Корпус синдикалних права и слобода
 - 2.2.Циљеви и модели синдикалног организовања
 - 2.3.Функције и методе деловања синдиката
3. Синдикати у савременом свету: глобални контекст
 - 3.1.Неолиберални и кензијански концепт друштва
 - 3.2.Карактеристике глобалног неолибералног окружења
 - 3.2.а Социјално-економска димензија глобализације
 - 3.2.б Функционалност синдиката и контексту глобалног друштва
 - 3.3. Могући одговори на кључне противуречности глобалног поретка на почетку XXI века

II – УЛОГА СИНДИКАТА У ДРУШТВЕНИМ ПРОМЕНАМА У ЗЕМЉАМА У ТРАНЗИЦИЈИ

1. Теорија друштвених промена и транзицијске земље посткомунистичког блока

- 1.1. Теорије зависног развоја
- 1.2. Теорија модернизације: критеријуми успешности модернизације транзицијског друштва
2. (Не) успешност транзиционих реформи у Србији
 - 2.1. Утицај избора транзиционог модела на брзину и успешност транзиционих реформи
 - 2.2. Основни елементи за мапирање степена демократије у Србији
 - 2.3. Фазе и ефекти приватизације у Србији од 1990. до 2013. године
 - 2.3.а Последице приватизације на свет рада
 - 2.4. Мерење укупних транзиционих ефеката у Србији: недостајуће претпоставке српске транзиције
3. Улога синдиката у социјалним расцепима у транзицијским земљама
 - 3.1. Пољски сценарио: специфичности покрета "Солидарност"
 - 3.2. Југословенска криза и расцеп синдиката по националним шавовима
 - 3.3. Развијеност, улога и ефекти цивилног друштва у транзиционим променама у Србији
 - 3.3.а Место синдиката у цивилном друштву: теоријске дилеме
 - 3.4. Стратегије деловања синдиката
 - 3.4.а Цивилне стратегије деловања синдиката
 - 3.4.б Политичке стратегије деловања синдиката
 - 3.5. Улога синдиката у демократским променама у Србији
 - 3.5.а Улога синдиката у периоду од 1990. до 1998. године
 - 3.5.б Улога синдиката у периоду од 1998. до 2000. године
 - 3.5.в Улога синдиката у периоду од 2000. до 2013. године
4. Узроци релативне немоћи синдиката у Србији
 - 4.1. Политичко-културни фактори маргинализације улоге синдиката
 - 4.1.а Синдикална сцена Србије данас: потенцијали и ограничења
 - 4.1.б Приоритети запослених у условима економске и социјалне кризе
транзицијског демократског поретка у Србији и појава прекарних радника
 - 4.1.в Проблем социјалног капитала синдиката

- 4.2. Институционални фактори редуције друштвеног утицаја синдиката
 - 4.2.а Нормативни аспекти маргинализације положаја запослених и синдиката
 - 4.2.б Недостајући социјални дијалог
 - 4.2.в Детерминанте политичког окружења: партијски карактер државе и системска корупција

ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ:

Трагање за делотворном стратегијом деловања синдиката у Србији

ЛИТЕРАТУРА

Прилози:

1. ПРИЛОГ бр. 1: Енциклика RERUM NOVARUM: Права и дужности капитала и рада
2. ПРИЛОГ бр. 2: Манифест Иницијативе за демократски социјализам
3. ПРИЛОГ бр. 3: Списак конвенција МОП-а које је Србија ратификовала
4. ПРИЛОГ бр. 4: Конвенција бр. 87 МОП-а о синдикалним слободама и заштити синдикалних права
5. ПРИЛОГ бр. 5: Конвенција бр. 98 МОП-а о правима радника на организовање и колективне преговоре
6. ПРИЛОГ бр. 6: Конвенција бр. 144 МОП-а о трипартитним консултацијама
7. ПРИЛОГ бр. 7: Иницијатива УГС НЕЗАВИСНОСТ за доношење Закона о судовима рада
8. ПРИЛОГ бр. 8: Истраживање: ЕВРОПЕИЗАЦИЈА СИНДИКАТА СРБИЈЕ, (8) Прилози: Фреквенције одговора 100 синдикалних лидера и активиста

4.1. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације

Структура докторске дисертације прилагођена је предмету истраживања и постављеним циљевима и полазним хипотезама. Осим уводних и закључних разматрања, рад је систематизован у два тематска дела и укупно седам поглавља.

У уводу и првом аналитичком и компаративно-историјском делу рада кандидаткиња проблематизује теоријске и политичко-идеолошке концепте и развој синдиката и улогу синдикалног покрета у развоју индустријске и шире, партиципативне демократије.

Кључно место и значај има њено критичко одређивање према месту које синдикални покрет заузима данас у променама на глобалној равни, као и различитим позицијама и унутарсиндикалним одговорима на растућу кризу синдиката у последњих неколико деценија која пред изазовима неолибералне демонтаже националне социјалне државе тражи и захтева глобални синдикални и демократски одговор.

У другом делу рада колегиница Марија Мартинић се бави анализом и применом критеријума за одређење степена демократских транзиционих промена у Србији, посебно са аспекта идентификације кључних недостајућих претпоставки и степена утицаја њиховог одсуства на укупан исход транзиционог процеса који је, до данас, дао тек парцијалне резултате. На основу ових критеријума, изведени су основни индикатори за оцену врсте и степена успешности партиципације синдиката у модернизацији и демократизацији српског друштва, при чему се у фокусу анализе налазе улога и положај синдиката у две фазе развоја : „ блокиране или пузајуће, дивље транзиције „ 1990 – 2000. и улоге синдиката у периоду од 2000 до „друге смене власти“ 2013. године.

Путем анализе релевантне законске регулативе Републике Србије, у периоду од 1990. до 2013. године, те компаративне анализе усвојених економских и социјалних институционалних решења, колегиница Мартинић детектује кључне нормативне и институционалне, али и практичне, политичке аспекте маргинализоване позиције запослених и синдиката у Србији. У ту сврху служи и спроведено истраживање корелације стопе запослености и нивоа зарада запослених у Србији, са циљем критичке и научно фундиране оцене ефеката приватизације која је у Србији спровођена од 1990. године, односно њених последица на свет рада.

У циљу одређивања степена утицаја специфичног карактера националних транзиционих процеса на положај радника и синдиката у Србији, посебан део истраживања је са правом посвећен мерењу транзиционих ефеката и мапирању демократских потенцијала у Србији.

Наиме, у делу рада који се бави проблемом функционалности синдиката у контексту глобализованог друштва, рад је систематизовао три глобална општа елемента која су довела до пада функционалности синдикалних организација у свету (промене на тржишту рада, као и у структури радне снаге и стварање јединственог светског финансијског тржишта) и један унутрашњи који се односи на тромост и недостатак флексибилности унутрашње хијерархијске структуре самих синдикалних организација, као и постојање одређене дозе унутрашњег демократског дефицита.

Поред ових општих, постоје и специфични елементи који се односе само на транзиционе посткомунистичке земље или, још специфичније, на случај српске транзиције, а који су додатно утицали на смањење стопе синдикалне организованости и довели у питање дотадашњи владајући концепт синдикализма. Међу њима, посебно значајну улогу играју:

- 1) политичко-културне детерминанте проистекле из традиционалистичко-ауторитарног наслеђа и за њега карактеристичне позиције синдиката;
- 2) специфичан однос на релацији синдикати – политичке странке, у условима хиперплурализације и политичке и синдикалне сцене;
- 3) сложено позиционирање синдикалних организација у односу на остале актере цивилног друштва;
- 4) однос према наметнутом неолибералном моделу економске транзиције, у оквиру кога су синдикати покушавали да се позиционирају негде између екстремне тачке апсолутне подршке неолибералном коцепту (на штету запослених, чије интересе би требало да заступају) и супротног пола, односно места на коме би били проглашени „кочничарима реформе“;
- 5) специфична преговарачка позиција која, чак и у условима идеалног функционисања националног социјалног дијалога, не би гарантовала задовољавајући политички резултат, обзиром на чињеницу да се добар део реалне моћи фактички налази у рукама међународних монетарних институција које, различитим притисцима и условљавањима финансијских аранжмана, доминирају у областима које би требало да буду питање постизања базичног социјалног консензуса;

У том контексту, посебно значајном сматрамо спроведену критичку анализу форми и садржаја трипартитног социјалног дијалога у посматраном периоду, чиме се истовремено омогућује поуздано трагање за одговором у на питање у којој мери транзиција у Србији има суштински демократски карактер, те који су најзначајнији фактори ограничавања друштвене моћи синдиката у транзијским земљама.

Коначно, у закључним разматрањима колегиница Мартинић критички анализира различите приступе и одговоре на дилему припадају ли синдикати пољу цивилног друштва и идентификује основне изворе (не)моћи синдиката у Србији, те њихове реалне потенцијале и ограничења, са циљем креирања делотворније стратегије синдикалног деловања које за циљ – „визију и мисију“ има пристојан, достојанствен рад за све, односно Србију као правну, демократску, социјално одговорну државу и друштво активних и „усправних“ грађанки и грађана.

Синдикати очито, у условима „мањкаве демократије“ (Меркел) и паралелне примене развојно непродуктивне и високо коруптивне комбинације неолибералног и покровитељског и клијентелистичког - политичког, чак партијског капитализма, морају да надиђу своју традиционалну улогу и функције и преузму атипичну широку функцију „кишобрана“ или платформре за друштвене промене. Избор је изнуђен стањем у коме нема релевантног политичког партнера, који би при томе био и поуздан партнер. Постоје и јасни дефицити када се ради о снажном и робусном цивилном друштву и аутономним, критичким медијима.

Једина могућност је у продуковању најширих демократских коалиција и оптималном комбиновању преговарачке и протесне стратегије, односно ефективном комбиновању радикалних организацијских иновација са умреженим цивилним и политичким стратегијама деловања. Оне су оријентисане и на друштво и на политичке институције и озбиљно се темеље на умећу лобирања и заговарања интереса који својим потенцијалом далеко надилазе посебности интереса тренутно запослених и тичу се темељних људских права.

5. КОРИШЋЕНЕ МЕТОДЕ И ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА

Избор методолошког приступа и коришћење конкретних метода у изради дисертације условљен је, пре свега, предметом и циљем истраживања. Сложени предмет истраживања захтевао је наиме примену већег броја метода:

Полазећи од датог референтног оквира кандидаткиња мр Марија Мартинић је у истраживачком процесу током израде докторске дисертације користила следеће методе:

1. Метода дескриптивне анализе у истраживању односа социо-економских димензија процеса глобализације и функционалности синдиката у данашњем постиндустријском друштву, те узајамног односа транзиционог модела и степена успешности његове имплементације у Србији, са једне стране и улоге синдиката у транзицијском процесу у Србији, са друге стране;
2. Метода научне класификације и типологизације у мерењу ефеката транзиције у Србији, као и у делу одређивања места синдиката у политичкој и цивилној равни друштва;
3. Метода научне синтезе код утврђивања унутрашњих и спољних фактора који утичу на формирање и примену различитих стратегија синдикалног деловања;
4. Метода емпиријске анализе у разматрању улоге синдиката у социјалним расцепима у транзицијским земљама;
5. Методе студије случаја и научног интервјуа са квалификованим јавним мњењем у дефинисању карактера демократских промена у Србији, у периоду од 1990. до 2013. године, као и у дефинисању улоге коју је синдикат одиграо у овом периоду;
6. Статистичка метода у истраживању ефеката приватизације;
7. Метода експликативне анализе синдикалне сцене Србије;
8. Метода анализе садржаја законске регулативе у Србији;
9. Метода компаративне анализе институционалних решења за спровођење социјалног дијалога.

6. НАУЧНИ ДОПРИНОС И ДРУШТВЕНИ ЗНАЧАЈ

Истраживање ће, ослањајући се на у тези дату ауторкину реинтерпретацију постојећих класификација и типологизација ефеката српске транзиције, по нашем суду створити претоставке за мериторну и теоријски утемељену анализу конкретне праксе синдикалног деловања.

Истраживање је и значајан допринос и одговор на потребу за свеобухватним прегледом и типологизацијом улога и стратегија деловања синдиката у Србији као транзицијској земљи и, још важније, степена њихове повезаности са нивоом успешности њене демократске трансформације и укупног политичког, економског и социјалног развоја.

Теза колегинице Мартинић доприноси и научној дескрипцији цивилних и политичких стратегија деловања синдиката у Србији у предметном временском периоду, са елементима експликације улоге коју је имао комплетан синдикални сектор у друштвеним променама у Србији, током двадесеттри године транзиције. Тиме се и значајно доприноси разрешењу теоријскеј дилеме о томе припадају ли синдикати цивилном пољу друштвеног деловања.

Резултати истраживања ће, по нашем мишљењу, свакако обогатити постојећи научни фонд знања и дати теоријски допринос развоју концепта синдиката и посебно оперативног модела синдикалног организовања. Тиме би се на практичној равни створиле и претпоставке да синдикати буду оспособљени да унутар праксе социјалног дијалога креирају стратегију деловања која ће моћи да одговори потребама и интересима запослених у савременом постиндустријском друштву, у специфичним условима транзицијских земаља.

На крају, рад ће, по нашем суду, на основу утврђених тенденција развоја и перспектива синдикалних организација као значајних друштвених актера у процесу демократске консолидације транзицијских земаља, понудити пројекцију будуће улоге синдиката.

Резултати истраживања ће, такође, подстаћи друга истраживања у области проучавања синдиката као незаобилазног партнера у социјалном дијалогу и значајног актера на цивилно-друштвеној сцени савременог демократског света.

Резултати истраживања, могу на широј друштвеној равни допринети укупном увећању социјалног капитала, односно јачању свести синдиката и осталих друштвених актера о потреби постизања широког социјалног консензуса о стратешким правцима привредног и друштвеног развоја Републике Србије, кроз изградњу и развој одговорног, суштинског и свеобухватног социјалног дијалога.

7. ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА

Полазећи од поднетог, развијеног и кохерентног теоријско – методолошког и хипотетичког оквира рада, као и планираних и остварених научних циљева и друштвеног доприноса докторске дисертације, имајући посебно у виду и ширину увида у предметну материју и адекватну предложену структуру рада, као и релевантност наведене литературе, Комисија једногласно констатује да се ради о квалитетној и релевантној докторској тези.

Доносећи ову оцену Комисија је имала у виду и значај и актуелност одабране теме – њену теоријску и, посебно, практичну валидност за транзициони, постконфликтни простор Србије и кључни процес консолидовања демократије, односно предложени релевантан и кохерентан проблемски и садржајни, тематски оквир и њима примерен предложени методолошки инструментариј. Посебно истичемо чињеницу да је кандидаткиња мр Марија Мартинић, на основу свог богатог професионалног искуства, остварила веома завидан увид у постојећу литературу и изворе емпиријских података, и да је на тој основи адекватно одредила циљеве и домет свога истраживања.

Комисија на основу свих датих аргумената утврђује коначну оцену да се ради о значајном и оригиналном и самосталном доприносу развоју, код нас занемарене области развоја теорије и праксе синдиката, односно анализи изузетно сложене, чак контроверзне релације успостављене између карактера транзиционих промена, процеса остваривања

неолибералног модела глобализације и улоге и позиције синдиката у заштити права запослених, али и стабилизовању и консолидовању демократских институција.

Имајући све ове чињенице у виду Комисија једногласно предлаже Већу да, након извршене Ефорус анализе и истека рока за увид јавности, одобри јавну одбрану докторске дисертације: **УЛОГА СИНДИКАТА У ДЕМОКРАТСКИМ ПРОМЕНАМА У ТРАНЗИЦИЈСКИМ ЗЕМЉАМА: СЛУЧАЈ СРБИЈЕ (1990-2013)** кандидаткиње мр **Марије Мартинић.**

Београд, 25.05.2016.

Комисија

1. Емеритус проф.др Вукашин Павловић
2. Проф.др Божо Драшковић
3. Проф.др Зоран Стојиљковић